

117

Colecția POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

H. MATEI

PASĂREA DE PIATRĂ

004
002

★★

EDITATA
DE REVISTA

ȘTIINȚA
TEHNICĂ

HORIA MATEI

PASĂREA DE PIATRA

★★

Colecția „Povestiri științifico-fantastice”

117

Referent științific: conf. univ. N. BOTNARIUC

Dragi cititori,

Vă rugăm să ne scrieți impresiile și observațiile dv. critice
cu privire la aceste povestiri și la prezentarea lor grafică.

Adresa noastră este: Colecția „Povestiri științifico-fantas-
tice” a revistei „Știință și tehnică”, Casa Scintei, Piața
Scintei nr. 1, raulonul I. V. Stalin, București.

MANUSCRISELE NEPUBLICATE
NU SE ÎNAPOIAZĂ

★

MANUSCRISELE NEDACTILOGRAFIATE
NU SE IAU IN CONSIDERAȚIE

Coperta desen: A. BUICULESCU

Rezumatul capitolelor precedente

Mircea Vornicu, student la Facultatea de științe naturale a Universității din București, pleacă la Constanța, unde se interesează de cargobotul englezesc „Northern Star”, care în luna august a anului 1916 s-a ciocnit de o mină și s-a scufundat. Din ziarele vremii află că pe vas se afla și naturalistul Șerban Darvari, care pleca în Anglia.

În același timp, colegul său Radu Balaban întreprinde cercetări la Carachioi, o mică așezare pescărească din Delta. Aici, el află că Darvari se interesa de legenda „Păsării de piatră”.

Vizitând casa băbei Paraschiva, care fusese doftoroaia satului, studentul găsește o labă, pietrificată, de pasăre.

Întorși la București, cei doi studenți raportează despre descoperirile lor profesorilor Emil Pravăț și Victor Murgu. Acesta din urmă le aduce la cunoștință că — dintr-o corespondență aflată în arhiva muzeului zoologic — reiese că Șerban Darvari găsisse un calcar litografic cu impresiunea unei păsări din era mezozoică. Darvari avea de gând să vîndă descoperirea sa unui muzeu din străinătate; în acest scop, s-a imbarcat pe „Northern Star”, dar a pierit în naufragiul vasului, iar o dată cu el și secretul descoperirii sale.

(Urmare din numărul trecut)

CAPITOLUL AL ȘASELEA

unde asistăm la o savantă discuție despre „gheara de piatră”,
iar studentul Mircea Vornicu suferă o dezamăgire

Afară începuse să se întunece, și culorile dulci ale amurgului invadară încăperea. Profesorul Victor Murgu aprinse luminile și ceru soției sale să aducă fursecuri și cafea. Apoi se așeză într-unul dintre fotolii, ca să fie mai aproape de musafirii săi.

— Cînd am cercetat această corespondență, începu el, mi-a venit în mod firesc ideea: oare nu putem încerca să descoperim, sau mai bine zis să redescoperim, pasărea pietrificată a lui Șerban Darvari? Dacă ea a existat în urmă cu o jumătate de veac, atunci desigur că există și acum.

— Paleontologii, zîmbi Emil Pravăț, lucrează cu zeci și sute de milioane de ani; o jumătate de veac reprezintă pentru ei mai puțin decît o clipă.

— Așa este, zîmbi și profesorul Murgu. Prin urmare, continuă el, am întocmit un mic plan de acțiune, menit să verifice o serie de amănunte și, pe cît posibil, să ne furnizeze date suplimentare. O expediție de asemenea anvergură, în Delta, este foarte costisitoare, după cum bine remarcă și ilustrul nostru înaintaș George Antim. Din fericire, nu se mai pune problema găsirii fondurilor necesare, căci regimul nostru democrat-popular ne pune la dispoziție tot ce e necesar pentru cele mai îndrăznețe cercetări științifice.

— Aveți perfectă dreptate, interveni geologul Pravăț. Pentru George Antim, chestiunea se prezenta cu totul altfel. El nu putea procura cei 10.000 de lei aur, în schimbul cărora Șerban Darvari l-ar fi dus la locul unde se află calcarul litografic.

— Întocmai, făcu gazda. Cu noi, însă, lucrurile stau altfel. De aceea, am întocmit micul plan de care vă vorbeam și al cărui scop era să verifice unele date ce ne-au parvenit din lectura corespondenței purtate între cei doi savanți. În primul rînd, trebuia să stabilim dacă Șerban Darvari s-a imbarcat într-adevăr pe „Northern Star”, dacă vasul respectiv s-a ciocnit de o mină și s-a scufundat, dacă deci, așa cum presupunea George Antim, secretul descoperirii a pierit o dată cu „Northern Star” în valurile mării.

Profesorul se întoarse spre Mircea Vornicu și-l privi, pe deasupra ochelarilor, cu multă bunăvoință. Apoi adăugă:

— Tinărul nostru prieten Mircea Vornicu, care a fost la Constanța, a putut verifica aceste date. Ziarele vremii au menționat

chiar faptul că plecarea în Anglia a lui Șerban Darvari avea „un caracter confidențial” și că ducea cu el „unele materiale prețioase”. Putem deci afirma, cu oarecare siguranță, că faptele s-au petrecut într-adevăr așa cum presupunea naturalistul George Antim.

Profesorul făcu o pauză și sorbi o înghițitură din ceașca de cafea, care răspindea un miros ademenitor. Geologul Pravăț și studentul Balaban făcură la fel. Numai Mircea Vornicu nu reuși să-și învingă timiditatea și ceașca lui rămase neatinsă; singurul gest pe care și-l permise fu să ducă mina la nodul cravatei, dar pe furiș, de parcă ar fi făcut ceva neconform cu regulile bune-cuviințe.

— Pe de altă parte, urmă profesorul Murgu, trebuia să ne convingem dacă Șerban Darvari a făcut descoperirea lui în împrejurimile satului Carachioi și nu în altă parte. Cu alte cuvinte, trebuia să primim confirmarea faptului că ultima sa expediție s-a făcut în regiunea aceasta, după cum presupunea George Antim, apoi să aflăm cât mai mult cu putință despre cercetările și deplasările sale cu acest prilej. Sarcina nu era ușoară, dat fiind că sînt aproape cincizeci de ani de atunci.

Vorbitorul se întoarse spre Radu Balaban:

— Această misiune, care cerea multă inițiativă și mult tact, am încredințat-o tinărului nostru prieten Radu Balaban, și trebuie să spun că s-a achitat de ea în mod strălucit. Știm acum că Șerban Darvari a fost, în vara anului 1915, la Carachioi, unde a stat mai multă vreme; știm că arăta un interes cu totul deosebit poveștilor despre așa-zisa „pasăre de piatră”; în sfîrșit, întors la București, el a oferit spre cumpărare Muzeului de zoologie un calcar cu impresiunea unei păsări jurasice.

Radu Balaban se foi pe scaun, apoi tuși cam incurcat. Savantul se întoarse spre el, cu o privire întrebătoare:

— O chestiune nu este lămurită, începu studentul. De ce oare Șerban Darvari, care, după toate probabilitățile, făcuse descoperirea lui în vara anului 1915, a oferit-o spre vânzare abia în primăvara anului 1916. Ce l-a făcut să aștepte aproape un an?

— Întrebarea aceasta mi-am pus-o și eu, făcu savantul gînditor. Trebuie să mărturisesc însă că n-am găsit un răspuns mulțumitor. Probabil că n-o să aflăm niciodată de ce un om avid de bani ca Șerban Darvari a așteptat atît de mult ca să-și vîndă descoperirea.

— Explicația poate fi foarte simplă, interveni geologul Pravăț. Darvari, știind că muzeul nostru n-are fonduri, s-a adresat de la început unor muzee străine, mai bogate în resurse bănești. Or, schimbul de scrisori necesită timp, mai ales în vreme de război, cînd comunicațiile sînt atît de dificile. În primăvara anului 1916, exasperat de faptul că savanții din alte țări se lasă atît de greu convinși, s-a gîndit că n-ar strica să încerce perfectarea tirgului în țară. Atunci s-a adresat naturalistului George Antim, care pe atunci conducea secția de paleontologie a Muzeului zoologic. Puțin timp după aceasta însă a sosit un răspuns favorabil din Anglia și Darvari s-a imbarcat pe „Northern Star” ca să răspundă invitației ce l-a fost făcută de conducerea „British Museum”-ului.

— Este o explicație pe cît de simplă pe atît de logică, făcu profesorul Victor Murgu. E firesc ca un om cu spirit comercial dezvoltat ca Șerban Darvari să prefere moneda engleză, care pe atunci trecea drept ceea ce se cheamă „valută forte”. Așa se face că era cît pe ce să se repete penibila întîmplare cu calcarul de la Solnhofen.

Radu Balaban tuși și deschise gura ca și cînd ar fi vrut să întrebe ceva, dar profesorul Murgu, care nu observase nimic, continuă :

— Știm deci că, după toate probabilitățile, descoperirea lui Șerban Darvari se situează în împrejurimile satului Carachioi. Acest lucru este cu atît mai probabil cu cît tinărul nostru prieten Radu Balaban ne-a adus de acolo o dovadă cit se poate de concludentă.

Profesorul se ridică din fotoliu, se apropie de birou și deschise o cutie mare, neagră, din lemn de abanos, de unde scoase laba de piatră, ce servise drept miner pentru toiagul babei Paraschiva. Era învelită într-o bucată de catifea neagră, pe care o desfăcu cu deosebită grijă : un neștiutor ar fi putut crede că era vorba de o bijuterie de mare preț. Cei care-l cunoșteau bine pe profesorul Victor Murgu știau că el atribuia acestei bucăți de piatră, plină de zgîrieturi și cioplituri, un preț mai mare decît celei mai strălucitoare și mai scumpe dintre nestemate.

— În ultimele zile, continuă savantul, am studiat în amănunțime laba pietrificată, această minunată descoperire pe care tinărul Balaban a făcut-o la Carachioi. Este un exemplar unic pe lume ; nici un tratat și nici vreo altă lucrare de specialitate nu menționează o piesă cu asemenea caracteristici. Ne aflăm în prezența unui fragment fosil provenit de la un animal încă necunoscut de paleontologie. Nu știu dacă impresiunea-lito descoperită de Șerban Darvari provine de la aceeași specie ; dar dacă este într-adevăr așa, ea trebuie găsită cu orice preț. Această descoperire va adăuga o verigă de seamă în lanțul cunoștințelor noastre despre evoluția viețuitoarelor pămîntului, va duce departe, peste hotare, numele patriei noastre, răspîndindu-l în rîndul naturaliştilor din toate țările globului.

Savantul era foarte agitat. Se plimba prin biblioteca încăpătoare, finind în mînă catifeaua neagră cu care acoperise laba.

— S-a păstrat foarte bine, remarcă Emil Pravăț, care avusese prilejul, înainte de sosirea celor doi studenți, să examineze îndeaproape laba fosilizată.

— Nu este de mirare, zise savantul desfăcînd catifeaua ce învelea laba. Ghearele erau formate în cea mai mare parte din keratină, o substanță cu duritate relativ destul de mare, asemănătoare cu materia din care sînt formate și astăzi copitele sau coarnezle unor animale. De ce nu s-ar fi păstrat o gheară de keratină, care nu este solubilă în substanțe organice, ci numai în anumite alcaline ? Pietrificarea ei s-a produs tocmai prin contactul cu asemenea substanțe alcaline, cu hidroxizi sau carbonați de sodiu, potasiu, litiu, rubidiu sau cesiu, care au dizolvat keratina, fără să modifice însă forma ghearei. Mineralizarea s-a produs prin epigeneză ; compusul chimic organic a fost înlocuit, moleculă cu moleculă, printr-un compus al calciului. Acest ansamblu de fenomene a dus la fosilizarea labei prin calcifiere.

— Întocmai ca și oul, murmură Radu Balaban, ca și oul care zace acum pe fundul mării, dacă n-a fost distrus de explozia de atunci.

— Nu-i o nenorocire prea mare, făcu geologul Pravăț. Ouăle fosilizate nu sînt nicidecum o raritate. S-au găsit chiar ouă de dinosaurieni în Mongolia, parte din ele clocite, cu embrionii formați. În Tibet s-au găsit ouă de Triceratops, un dinosaurian al cărui aspect aminteste pe al rinocerului. Aproape că nu există muzeu de istorie naturală care să nu posedे cîteva ouă fosilizate. Ba, de la o vreme, muzeele au început să facă schimb, între ele, cu aceste piese. Citeam

de curind că muzeul din Aix-en-Provence a trimis în Statele Unite un ou pietrificat de Hypselosaurus priscus, un fel de dinosaurian lung de zece metri, despre care nu s-a găsit nici o urmă în America. La rindul lor, americanii au dăruit muzeului provensal un ou de Protoceratops. Laba de la Carachioi însă este un exemplar unic, după cum bine remarcă tovarășul profesor Murgu. Dacă Șerban Darvari ar fi găsit laba aceasta, probabil că răspunsurile muzeelor din Occident nu s-ar fi lăsat atât de mult așteptate.

Cei doi tineri priveau, ca fascinați, laba care strălucea gălbei pe bucata de cafea neagră.

— Din studiul fosilei noastre, spuse savantul, am putut trage câteva concluzii interesante. Pentru mine este limpede că nu poate fi vorba de laba unei reptile, deși unele caractere, după cum am mai arătat, se păstrează. Reptilele jurasice aveau membrele înalte, cu degete scurte, îmbrăcate în unghii groase, asemenea copitelor, deci conformația pentru mersul pe pământ. După cum se vede, în cazul nostru nu poate fi vorba de așa ceva. Cu atât mai mult nu poate fi vorba de o reptilă acvatică, înrudită cu Plesiosaurus sau cu Ichtyosaurus, care aveau membrele turtite, conformate pentru mișcarea în apă. Atunci, poate că este laba unei reptile aeriene.

Profesorul se înfierbîntase. Sucea cafeaua în toate direcțiile, avînd grijă să nu atingă ghearele, și din cînd în cînd se folosea de o lupă puternică pentru a examina unele detalii.

— Ei bine, continuă el, pot afirma cu oarecare siguranță că nu este nici laba unei reptile aeriene. Cele mai răspîndite genuri în jurasic au fost Ramphorhynchus și Pterodactylus, care erau însă mai mici, primul cam de mărimea unui uliu, iar celălalt a unui vultur. Abia mai tirziu, spre sfîrșitul cretacului, se răspîndește o reptilă aeriană mai mare, Pteranodonul, lungă de doi metri și măsurînd, cu aripile întinse, opt metri. Laba de Pteranodon se cunoaște însă bine, datorită impresiunilor-lito găsite, și o simplă privire asupra labei de la Carachioi este de ajuns pentru a ne convinge că prezintă alte caractere. Oasele sînt mai lungi, mai subțiri, mai puțin puternice, mai ușoare, mai suple. Nu mai sînt obșnuite să parcurgă distanțe mari pe pământ. Cu alte cuvinte, în fața noastră, dragi prieteni, se află laba fosilizată a unei păsări!

Savantul trase aer în piept și privi, fără s-o vadă, ceașca, în care cafeaua, uitată, se răcise.

— Da, a unei păsări uriașe, care după toate probabilitățile era mai evoluată decît jurasicul Archaeopteryx, dar de un tip încă nu atât de specializat pentru zbor ca Hesperornis, Ichthyornis și ceilalți strămoși cretacici ai păsărilor de astăzi. Din studiul labei de la Carachioi rezultă că pasărea noastră nu putea, probabil, să se bazeze încă total pe aripi și-și folosea picioarele pentru mersul pe pământ, cum face, de pildă, struțul astăzi; în același timp însă, picioarele îi foloseau și pentru a se apuca de crăcile copacilor, deci pentru agățat și cățărat.

— Cu alte cuvinte, interveni Emil Pravăț, sînteți de părere că pasărea de la Carachioi trebuie situată la sfîrșitul jurasicului sau începutul cretacului.

— Da. La această concluzie am ajuns din studiul labei calcificate. Țin să remarc că cele relatate de Șerban Darvari despre descoperirea lui coincid astfel cu aceste concluzii ale mele, pe care le-am tras fără să țin seamă și fără să mă las influențat de existența unui

calcar litografic în regiunea respectivă. Avem actualmente toate motivele să presupunem că laba adusă de tânărul Balaban și impresiunea-lito găsită de Șerban Darvari provin de la aceeași specie, care, în urmă cu vreo sută de milioane de ani, a populat regiunea de la sudul Deltei de astăzi. Deosebirea constă numai în modul de fosilizare: laba s-a conservat în stratul geologic respectiv prin mineralizare, iar în cazul descoperirii lui Darvari este vorba de o incrustare, de o conservare prin acoperirea organismului cu un strat de carbonat de calciu, deci de o imprimare pe tuf calcaros sau travertin.

— Dacă am ști unde se găsește..., murmură Radu Balaban destul de tare ca să fie auzit de ceilalți.

— Intocmai, făcu savantul cu însuflețire. Cea mai importantă problemă pentru noi este acum să găsim, adică să regăsim, pasărea litografică a lui Șerban Darvari. V-am invitat aici, dragi prieteni, să discutăm această problemă. Împreună cu dumneavoastră, sper că vom reuși să îmbogățim paleontologia cu o descoperire de seamă.

Mircea Vornicu duse mâna spre cravată, dar se opri la jumătatea drumului, emoționat. Și Radu Balaban era impresionat de faptul că profesorul Murgu îi se adresa ca de la egal la egal. Pe de o parte, un paleontolog cu renume mondial, alături de unul dintre cei mai de seamă geologi ai țării, iar pe de altă parte doi tineri de care nu auzise nimănui și care pe deasupra nici nu-și terminaseră încă facultatea...

— Dumneavoastră, tinerii mei prieteni, se adresa studenților savantul, ați avut o contribuție de seamă la cercetările preliminare efectuate la Constanța și Carachioid. Vă mulțumesc și vă felicit pentru felul strălucit în care v-ați achitat de însărcinările primite și pentru inițiativa de care ați dat dovadă. De asemenea, vă rog să acceptați să faceți parte din grupul ce se va deplasa în regiunea cuprinsă între brațul Sfintu Gheorghe și lacul Razelm, pentru a căuta impresiunea litografică a păsării noastre.

Lui Mircea îi veni să strige de bucurie, dar se stăpini. Radu, mai impulsiv, sări în picioare strigând:

— Splendid! Minunat!

Profesorul Victor Murgu zîmbi:

— Entuziasmul, atât de caracteristic vârstei dumneavoastră, este, din păcate, cam prematur.

Tânărul se așeză în fotoliul său și-și găsi de lucru, jenat, cu ceașca de cafea din fața lui.

— Prematur, continuă profesorul Murgu, căci, cu toate că obținerea însemnatelor fonduri necesare nu este o problemă, ne trebuie totuși timp pentru procurarea materialului trebuincios, precum și pentru elaborarea unui plan amănunțit al expediției, a unui plan care să ducă la cercetări sistematice. Luând toate acestea în considerație, cred că vom putea începe lucrările abia în primăvara viitoare.

— Cred, interveni Emil Pravăț, că profesorul Murgu are dreptate. Nu trebuie să acționăm precipitat. În expediții de felul acesta graba poate compromite cercetările, poate duce la o mare și zadarnică irosire de timp și de bani. În momentul cînd pornim la drum trebuie să avem create toate condițiile pentru ca expediția noastră să fie încununată de succes. Aceasta nu se poate obține decît printr-o pregătire îndelungată și minuțioasă.

Deși își dădea seama de temeinicia celor arătate de cei doi oameni de știință, Mircea Vornicu simțea că-l cuprinde, cu încetul, o dezamăgire împotriva căreia nu putea să lupte. Ar fi vrut ca cercetările pentru găsirea „păsării de piatră“ să înceapă mai curînd, chiar imediat. Se uită la colegul său Radu Balaban și citi pe fața lui că trecea prin aceeași stare de spirit.

O clipă mai tîrziu, Mircea văzu însă umbra abia mijită a unui zimbet și o scîlpire în ochii prietenului său, o scîlpire care se stinse lute, ca un fulger. Apoi, Radu Balaban făcu un gest oarecum nepotrivit cu cadrul sobru în care se aflau, cu biblioteca masivă a savantului și cu discuția la o înaltă ținută științifică purtată pînă atunci: profitînd de faptul că paleontologul era cufundat în studiulabei de pe catifea, tînarul Radu Balaban îi făcu, ștregărește, cu ochiul, o legătură cu Mircea Vornicu...

O jumătate de oră mai tîrziu, după ce se despărțiră de profesorul Murgu, iar geologul Pravăț îi duse cu mașina pînă în centrul orașului, Mircea Vornicu a aflat de ce colegul său, Radu Balaban, se înseninase în momentul cînd avea motive să fie dezamăgit și de ce îi făcuse cu ochiul...

CAPITOLUL AL ȘAPTELEA

unde prietenii noștri Vornicu și Balaban întreprind o călătorie și aflăm, în sfîrșit, povestea calcarului de la Solnhofen

Era aproape zece dimineața cînd trenul părăsi Medgidia, pornind printre dealurile aride, infierbîntate de soarele torid al verii, spre Babadag și Tulcea.

Într-un compartiment de clasa a doua se aflau doi tineri. Unul dintre ei, care pusese în grătarul de deasupra locului său o valiză mică din piele de porc, cu un carton vîrît în celofanul prins de miner, obișnuia să-și pipăie des cravata. Celălalt deschisese fereastra și — privind în direcția în care mergea trenul — se gîndea că la capătul drumului va bea lapte de capră, va mânca cozonac din ouă de lișiță și va găsi o față cu ochi de peruzele, pe care o cheamă Marusia.

Cititorul a recunoscut, desigur, în cei doi tineri călători din trenul care pleacă puțin înainte de ora zece din Medgidia și sosește pe la prînz la Tulcea pe vechile noastre cunoștințe: Mircea Vornicu și Radu Balaban.

Ce caută ei, la numai cîteva zile după discuția care a avut loc în biblioteca primitoare a profesorului Victor Murgu, în trenul spre Tulcea? În cazul lui Radu Balaban, deplasarea poate fi justificată, dacă nu de delicioasele alimente care sînt laptele de capră și cozonacul din ouă de lișiță, atunci de ochii de peruzele ai Marusiei Martiniuc. Dar Mircea Vornicu? Acesta nu consumase niciodată din bunătățile care la Carachioi se dau oaspeților, iar ochii Marusiei nu-i cunoștea decît din descrierea entuziastă, dar destul de vagă, a colegului său.

Să ne ierte cititorul dacă amînăm, deocamdată, răspunsul la această întrebare. Ea se va lămuri foarte curînd, din însăși conversația pe care cei doi eroi ai noștri o poartă în lungile ore ale călătoriei lor pe drumul de fier care străbate Dobrogea de la sud spre nord, conversație pe care o vom urmări, cu voia cititorului, îndeaproape.

— Ai un mers al trenurilor? întrebă Radu după ce se plictisi privind dealurile gălbui, presărate pe alocuri cu iarbă pe care pășteau oi răzlețe. În vale se vedeau lanurile verzi de porumb, cu știuleții mari.

— În valiză, răspuse Mircea scurt și se cufundă din nou în lectura revistei pe care o ținea în mînă.

Radu încercă să ia micul geamantan din plasă, dar era cit pe ce să-i scape din mînă.

— De ce-i atît de greu? întrebă. Parcă l-ai umplut cu pietre de moară.

Mircea deschise gura să răspundă, dar se răzgîndi și tăcu. Deschise el însuși valiza și-i dădu prietenului său ce-i ceruse, fără să-l lase să arunce vreo privire înăuntru; Radu nu putu deci să vadă ce conținea bagajul. Într-un tîrziu, Mircea îi spuse:

— Am luat cu mine numai strictul necesar.

— Cîntărește cam mult strictul tău necesar...

Cu această remarcă, discuția asupra conținutului valizei lui Mircea Vornicu se închise.

Radu se ocupă o vreme cu studiul mersului trenurilor, apoi privi din nou pe fereastră peisajul care nu se prea schimba și, în sfîrșit, se cufundă în gînduri. Un indiciu despre preocupările sale este faptul că, după o vreme, îl întrebă pe prietenul său:

— Ce-or fi vrînd să spună profesorii noștri cu „cazul de la Solnhofen“?

Mircea ridică ochii de pe revistă și dădu din umeri:

— Nu știu. Vorbeau parcă de un calcar litografic care s-a găsit acolo. Mai mult n-am priceput.

— Îi tot dădeau zor cu „trista experiență de la Solnhofen“. George Antim și Anton Racotă în corespondența lor foloseau același leit-motiv.

Tăcură o vreme. Pe urmă, Radu zise gînditor:

— Solnhofen... pare numele unui orașel german... sau ceva în genul acesta. Cred că ne-am documentat prea puțin înainte de a porni la drum.

Mircea Vornicu oftă, puse revista deoparte, își pipăi nodul de la cravată și se ridică de pe locul lui:

— Ții neapărat să știi ce s-a întîmplat la Solnhofen?

— Da.

Celălalt luă din grătar valiza cea mică și grea, care stîrnise comentariile răutăcioase cu pietrele de moară, și o deschise. Scoase dinăuntru o carte cu file multe și coperte groase. Peste umărul lui, Radu reuși să citească titlul: „Enciclopedia științelor naturale“.

— Asta-i una dintre pietrele de moară, nu se putu stăpîni Mircea să comenteze răutăcios.

Apoi se așeză la locul lui și începu să răsfoiască enciclopedia, notînd pe un carnet unele date. Căută întîi la litera S — Solnhofen, apoi la A — Archaeopteryx, pe urmă la J — jurasic și la diferite alte litere.

Radu, nerăbdător, bătea cu degetele darabana, pe prichiciul ferestrei, peste plăcuța emailată unde scria „Nu vă plecați în afară“.

— Sper că ai să termini cu documentarea încă săptămîna aceasta, îi spuse lui Mircea.

Acesta închise cartea, își pipăi cravata și începu:

Misterul s-a lămurit. E vorba într-adevăr de un calcar cu impresiunea unei păsări jurasice. Descoperirea, făcută cu un veac în urmă, a stîrnit un interes enorm printre naturaliști.

Se opri și-și consultă notițele.

— Dă-i drumul! făcu celălalt nerăbdător. Ce mai aștepti?

— Descoperirea, începu Mircea, s-a făcut la puțină vreme de la apariția epocalei lucrări a lui Darwin „Originea speciilor“. După cum știi, această lucrare — care revoluționa toate domeniile științelor naturii — a provocat vii discuții între naturaliști. Teoria lui Darwin a avut, pe vremea aceea, partizani inflăcărați, dar și adversari înverșunați, iar mulți alți naturaliști nu îndrăzneau încă să ia o atitudine precisă în această chestiune. Într-o zi — era în vara anului 1861, sînt, deci, vreo sută de ani de atunci — sosi vestea că în masivul de piatră de lângă Solnhofen — un orașel din Bavaria — s-a găsit întipărit un animal, care pe de o parte avea pene și aripi, deci caractere de pasăre, pe de altă parte păstra trăsăturile tipice ale reptilelor. Un fel de mijlocitor, deci, între pasăre și șopîrlă, un animal în spiritul teoriei lui Darwin, merit să demonstreze pe concret justetea afirmațiilor marelui naturalist. Cu puțin timp înainte, prin 1860, tot în calcarele de la Solnhofen, se găsise o pană, pentru care, însă, naturaliștii nu arătaseră prea mare interes. Acum erau și resturi de schelet, cam amestecate, ce-i drept, dar în care se distingeau limpede două aripi, un fragment din șira spinării, un picior de pasăre și o coadă lungă cu multe vertebre; coada avea pene așezate de-a lungul ei ca frunzele de ferigă. Din păcate, gîtul și capul animalului nu se păstrasera imprimate în piatră.

Mircea făcu o pauză și-și consultă notițele luate după enciclopedie. Trenul își încetini treptat mersul și opri într-o gară mică.

— Tariverde, citi Radu, cu voce tare, inscripția de pe frontispiciul gării. Cam pe aici, adăugă, l-au prins pe Deli Osman și pe iubita sa Aișa.

Celălalt se uită la el, fără să înțeleagă.

— Cine e Deli Osman? întrebă nedumerit.

— A fost un haiduc renumit prin părțile acestea. Negustorul Mehmet din Babadag a trimis potera după el și i-au omorît-o pe Aișa. Toate acestea s-au întimplat cam cu o sută de ani în urmă. Sînt, după cum vezi, contemporane cu descoperirea litografiei de la Solnhofen.

Scoase capul pe geam:

— Hei! strigă către un ceferist care trecea de-a lungul trenului Unde e izvorul Aișei?

Feroviarul duse mina la șapcă și se opri descumpănit. Părea că nu înțelege prea bine ce-l întrebese studentul.

— Izvorul Aișei, insistă acesta. Fintîna...

Omul se luminează la față:

— E mai sus, lângă Hamangia. Cam peste un ceas uceți pe acolo.

Radu mulțumii și se așază satisfăcut pe locul lui. Se uită pe sub sprincene la Mircea. Părea că vrea să spună: „Tu știi o seamă de lucruri interesante, scoase din enciclopedie. Eu însă cunosc oamenii și locurile. Așteaptă tu puțin să ajungem la Carachioi și ai să vezi ce relații am. S-o vezi pe Marusia...”

Cu voce tare zise:

— Dă-i drumul cu povestea păsării de la Solnhofen.

În timp ce trenul se urnea, scrișind și trosnind din încheieturi — și lăsând în urmă clădirea galbenă a gării Tariverde —, Mircea continuă să expună rezultatele documentării sale după enciclopedie:

— Amprenta păsării fusese găsită pe terenul unui medic din Solnhofen, pe nume Ernst Häberlein. Acesta, animat de un spirit comercial foarte pronunțat, o oferă spre vânzare pentru o sumă ridicată. Dar înainte ca învățații germani să-și poată da seama de valoarea descoperirii și înainte de a putea întreprinde unele demersuri pentru procurarea sumei cerute de medicul acela, calcarul fu achiziționat de către „British Museum” din Londra, la îndemnul renumitului paleontolog englez Richard Owen.

— Ce asemănare cu povestea noastră!

— Da. Nu întâmplător, Anton Racotă și George Anțim se refereau mereu, în scrisorile lor, la „trista experiență de la Solnhofen”.

— Cum spuneai că-l cheamă pe medicul acela?

— Ernst Häberlein.

— Avem și noi häberleinii noștri, zîmbi Radu pastșind pe Caragiale.

— Da, clătină capul Mircea, l-am avut și noi. După cum îți spuneam, deci, calcarul de la Solnhofen luă drumul străinătății, iar în Germania rămase numai o schiță, destul de aproximativă, întocmită de naturalistul Opper, din memorie. Domnul Häberlein nu dăduse voie să se facă o fotografie sau un desen amănunțit la fața locului.

— Darvari al nostru nu voia să arate nici măcar oul pietrificat pe care-l găsisse. Și Häberlein, și Darvari își vindeau descoperirile științifice ca pe o marfă. Noi doi, bătrine Mircea, n-o să facem așa cu descoperirea noastră.

— Ai răbdare, zîmbi celălalt, nici n-am început încă cercetările. Văd că tu vinzi totuși ceva, și anume: pielea ursului din pădure..., adică a păsării din Deltă.

— O descoperim noi, n-avea nici o grijă. Cînd Radu Balaban își pune ceva în gînd... Dar pînă atunci dă-mi cîteva amănunte despre pasărea de la Solnhofen. Enciclopedia ta se ocupă probabil de această chestiune.

— Pe baza schiței întocmite de Opper, zoologul Andreas Wagner din München a făcut o descriere a ciudatului animal, pe care l-a numit Gripposaurus, adică „șopîrla care apucă”. Wagner era de părere că e vorba de o reptilă cu pene. Dar în 1863 Owen publică prima descriere amănunțită a curioasei vietăți imprimate pe calcarul de la Solnhofen, insistînd asupra caracterelor ei tipice de pasăre. Cu o înaltă probitate științifică, Owen nu refuză colaborarea oamenilor de știință germani, cu ajutorul cărora duse mai departe cercetările sale. De altfel, numele pe care l-a primit pasărea de la Solnhofen a fost propus de către naturalistul german Hermann Meyer: Archaeopteryx, adică „pasăre veche”. Unii i-au spus Archaeopteryx lithographica, fiind găsită ca impresiune în piatră, alții o numesc Archaeopteryx macrura.

fiindcă are coada lungă. Cu aceste nume, ea este cunoscută naturaliștilor din întreaga lume de un veac.

— Era vorba să-mi dai amănunte cu privire la caracteristicile ei. De ce pasăre și nu reptilă ?

— Archaeopteryxul nu s-a păstrat complet. Am amintit, parcă, faptul că gîtul și capul lipseau. Totuși, ceea ce se imprimase se distingea în cele mai mici amănunte. Calcarele de la Solnhofen, aparținînd jurasicului superior, conțin fosile numeroase și excepțional de bine păstrate. Aceste calcare s-au format dintr-un nămol foarte fin la fundul unei lagune liniștite. Archaeopteryxul, printr-o împrejurare oarecare, s-a inecat în laguna aceea și s-a păstrat ca fosilă pînă astăzi. Nu e nimic de mirare în faptul că s-a inecat, deoarece zborul acestei păsări era greoi și mai mult planat. Era, cum se spune, o pasăre încă *insuficient specializată pentru zbor*.

— Cu alte cuvinte, datorită înecării unui Archaeopteryx, a acestei mici drame în lumea păsărilor de acum o sută cincizeci de milioane de ani, avem actualmente una dintre cele mai prețioase fosile.

— Intocmai. În timpul cînd a fost descoperit, Archaeopteryxul oferi adepților lui Darwin o dovadă hotărîtoare în sprijinul teoriei lor. Acest strămoș al păsărilor avea deci aripi, cu toate că ele nu erau nici pe departe alit de dezvoltate ca acelea ale păsărilor de astăzi. La acestea, laba din față este complet transformată în aripă, pe cînd Archaeopteryxul și-a păstrat, la extremitatea aripii, ghearele care foloseau la apucat. Erau trei gheare cu unghii, ca la șopîrle. De reptilă amintea și forma vertebrelor șirei spinării, ca și coada mare, formată din douăzeci de inele, ce mergeau alungindu-se și subțindu-se către vîrf. Inelele cozii aveau însă cîte două pene în părți. Or, se știe că scheletul cozii oricărei păsări în viață se compune din cel mult nouă vertebre scurte și se termină cu un oscior de o formă specială, din care se răspîdesc penele radial, întocmai ca un eventai. Deci, cu toate că adversarii teoriei lui Darwin se opuneau cu înverșunare, era limpede că ceea ce Archaeopteryxul tira după el era o coadă de șopîrlă, o dovadă a faptului că păsările se trag din reptile. Darwiniștii au dat astfel încă o lovitură concepțiilor fixiste și creaționiste în biologie, au arătat că viețuitoarele care populează globul nu sînt create de dumnezeu sau de vreo altă putere supranaturală și nu sînt fixe, ci rezultatul unui proces de evoluție de la formele inferioare la cele superioare, rezultatul necesar și firesc al luptei pentru existență, care se desfășoară în natură, în care învinge ceea ce este mai bine adaptat condițiilor mediului de viață și mai bine organizat.

— După cum văd, descoperirea păsării de la Solnhofen n-a prezentat numai un interes pur zoologic, dar a influențat, prin discuțiile duse în jurul ei, însăși evoluția gândirii materialiste în biologie.

— Așa este. Archaeopteryxul a fost „o verigă a minunatului lanț al vieții”, cum o numea Owen, și, în același timp, o armă eficace în mina celor mai înaintați oameni de știință de acum o sută de ani. Acest dublu rol face ca descoperirea de la Solnhofen, făcută la numai doi ani după apariția epocalei lucrări „Originea speciilor”, să fie socotită ca un eveniment de seamă în istoria dezvoltării științelor biologice.

— Văd, făcu Radu, că enciclopedia ta tot e bună la ceva. Nu degeaba atîrnă așa greu.

— Da, răspunse Mircea privindu-l pe sub sprincene, și pietrele de moară folosesc uneori.

Trenul, care stătuse câteva minute într-o stație, porni cu o smucitură. Radu se repezi la fereastră și scoase capul.

— Hamangia! strigă el după ce citi numele gării. Din cauza poveștilor tale n-am reușit să vedem izvorul Așei.

— Poate că nici nu se vede din gară, îl consolă prietenul său.

— Păcat că nu l-am văzut, făcu Radu gânditor. Are o legendă foarte frumoasă, care spune că izvorul a țîșnit pe locul unde Osman Nebunul a îngropat-o pe iubita lui. E o apă limpede, unde-și potolesc drumeșii setea în lunile fierbinți de vară. După cum vezi, din punctul acesta de vedere, sintem în plin sezon.

— Nici povestea Archaeopteryxului nu este de lepădat. Numai că nu e o legendă, ci o întâmplare adevărată. Și, fiindcă veni vorba, am uitat să-ți spun că are și un epilog. În 1877, la șaisprezece ani, deci, după descoperirea de la Solnhofen, același domn Hüberlein — care exploata carierele de piatră din regiune — a găsit un nou Archaeopteryx încrustat în calcar, lângă Eichstätt, la numai trei ceasuri de drum de locul primei descoperiri. De data aceasta, acest Darvarj german nu s-a sfîșit să ceară nu 14.000 de mărci ca prima oară, ci 36.000. După multă tocmeală, noua placă litografică fu achiziționată de către stat, care o expuse în Muzeul din Berlin. Și cei mai înversunați adversari ai teoriei lui Darwin, care la primul exemplar, aflător la Londra, mai găseau argumente în sprijinul teoriilor lor, au trebuit acum să-și recunoască înfringerea.

— S-o recunoască?! făcu Radu. Dar cum rămîne cu toate curentele biologiei antidarwiniste, ale căror ecouri se fac auzite pînă astăzi? Cum rămîne cu weissmanismul*, cu mutaționismul* și celelalte?

— Acestea sînt forme moderne ale orientării reacționare a unor savanți din Occident. Majoritatea reprezentanților acestor curente nu mai neagă principiile de bază ale teoriei lui Darwin, ci, pornind de la realitățile ei de necontestat, le dau explicații idealiste, ajungînd astfel la concluzii neștiințifice. Pe al doilea exemplar de Archaeopteryx erau păstrate în perfectă stare capul și gîtul, de asemenea și penele, iar diferitele părți ale scheletului nu mai suferiseră o deplasare, ci erau la locul lor. Toate pledau acum pentru faptul că animalul imprimat era o pasăre...

— Ne apropiem de Babadag! strigă Radu, care din cînd în cînd scotea capul pe fereastră, ignorînd cu bună știință plăcuța emailată pe care își sprijinea uneori mîna.

Mircea nu luă în seamă întreruperea și continuă:

— Noua placă litografică a fost studiată de Wilhelm Dames, care completă și închise „Dosarul A.”; sub acest nume caracterizase un ziarist inventiv cercetările, discuțiile și polemica aprinsă dusă pe marginea Archaeopteryxului. Exemplarul de la Berlin avea capul de pasăre, dar și dinți pe ambele maxilare, așa cum nu se găsește la nici una din speciile de păsări care trăiesc azi. Dinții păsării jurasice erau încă o moștenire de la reptile.

* Orientări antidarwiniste reacționare în știința biologică, la baza cărora stă interpretarea denaturată a eredității organismelor. Adepții acestor teorii folosesc concepțiile metafizice despre invariabilitatea speciilor și a organismelor (n. r.).

— De la Hamangia la Babadag, remarcă Radu, sînt douăzeci și doi de kilometri. Iar pînă la Tulcea, încă vreo patruzeci.

— Iar de la Archaeopteryx și pînă în zilele noastre, o sută cincizeci de milioane de ani, făcu Mircea cam șocat pentru faptul că prietenul său părea să acorde atît de puțină atenție celor spuse de el.

— Da, dar la Tulcea ne așteaptă Marusia. Are niște ochi, măi băiatule! O fi primit telegrama mea?

Scoase din nou capul pe geam și privi în direcția în care mergea trenul și unde își inchipuia că trebuie să fie Tulcea.

Mircea închise oftînd carnetul de notițe, puse enciclopedia la loc în valiză și-și reluă revista, dar nu înainte de a-și fi pipăit cravata.

— Babadag! anunță Radu triumfător. Aici trăia negustorul hrăpăreț Mehmet, tatăl frumoasei Aișe. Uite, oile acelea care se încarcă în trenul de marfă sînt probabil urmașele directe ale celor pe care Mehmet le vindea la Istanbul.

— Dă-mi pace cu negustorii și haiducii tăi, se burzului celălalt, trăgîndu-se nervos de cravată.

Radu rise din toată inima:

— Hai, bătrîne, nu te supăra! Am glumit. Expunerea ta a fost pe cît de doctă pe atît de interesantă.

Mircea nu răspunse.

— Știi ce, căută Radu să-l îmbuneze. Jumătate de drum am să car eu valiza, deși e al dracului de grea. Dar, avînd în vedere conținutul ei...

— Pietre de moară... șopti Mircea.

— ...avînd în vedere conținutul ei, care ne va servi poate la atingerea nobilului țel ce ții l-am propus...

Vorbea cu emfază. Mircea nu-l mai ascultă și se cufundă în citirea revistei sale. Radu vorbea fără întrerupere, înșirînd verzi și uscate. Pe măsură ce se apropia de Tulcea devenea mai vesel, mai exuberant.

Pe peronul gării îi aștepta într-adevăr Marusia. Radu o luă în brațe și se învîrti cu ea de cîteva ori în jurul lui. Apoi o depuse pe dafele peronului, rușinată de privirile zîmbitoare ale celor ce se aflau împrejur.

— Îți prezint, îi spuse el arătînd spre Mircea, pe cel mai mare savant dintre naturaliștii generației noastre. În valiză are o enciclopedie cîntărind o tonă, care-mi va scoate sufletul pînă la Carachioi.

Mircea, roșindu-se, își pipăi cravata.

CAPITOLUL AL OPTULEA

unde Mircea Vornicu se dovedește a fi dotat cu o logică remarcabilă, iar Radu Balaban face o descoperire interesantă

În aceeași zi, profitînd de faptul că era încă devreme, cei trei tineri vizitară orașul. Se plimbară de-a lungul cheiului, unde ancorau vasele de pescuit, priviră forfota din jurul marilor antrepozite frigorifere, unde se depozitează peștele adus de la cherhanalele situate la Dranov, Mița 23, Portița, Sfintu Gheorghe, Chilia Veche și Sulina,

tecură pe lângă clădirea masivă a Trustului pentru amenajarea și valorificarea stufului și admirarea statuia lui Mircea cel Bătrîn din centrul orașului.

Cu prilejul acestei plimbări, Marusia, nepoata bătrînului pescar Artimon, se dovede a fi un excelent ghid. Cunoștea bine Tulcea, unde urmase școala, și dădu celor doi tineri ample explicații asupra impetuozității dezvoltării a orașului, în care aspectul patriarhal ceda tot mai mult teren peisajului industrial.

A doua zi dimineața, Mircea și Radu se sculară foarte devreme. Găsiseră găzduire în casa bătrînului pescar Artimon Martiniuc, unde sosiseră după-amiază firziu, obosiți după drumul greu prin stufăriile și canalele înguste, ce despart șoseaua ce duce spre Tulcea de mica așezare din marginea ostrovului Dranov.

Radu se ținuse de cuvînt și — pe acele porțiuni ale drumului ce nu se efectuaseră cu autobusul sau cu lotca — dusese valiza cu „pietre de moară“. Cu acest prilej, prezența Marusiei îl împiedicase să se exprime prea... violent și irreverențios la adresa valizei, a conținutului și a proprietarului ei. Așa se face că drumul decurse în cele mai bune condiții, iar seara, lui Mircea îi fu dat, în sfîrșit, să guste din alimentele atît de laudate de către prietenul său, adică să bea lapte de capră și să mănînce cozonac din ouă de lișiță.

Și fiindcă nu se cade să ascundem nimic cititorului, vom menționa și faptul, cu totul ieșit din comun, că în seara aceea Marusia, fata cu ochi de peruzele, își minșise pentru prima oară bunicul, spunîndu-i că cei doi studenți de la București veniseră să-și petreacă vacanța în Delta; ascunsese astfel adevăratul scop al vizitei lor, scop pe care îl cunoștea, fiindcă Radu o inițiasse, pe drum, în această taină.

Încă din tren, Mircea încercase să se opună :

— Era vorba să nu aștept nimeni. E o chestiune care ne privește, deocamdată, numai pe noi. Fetele vorbesc cam mult. Dacă n-o să găsim nimic, ceea ce e destul de probabil, o să-și bată joc de noi.

Radu însă se încăpățînase și adusese argumente puternice :

— În primul rînd, Marusia a fost cu mine cînd am găsit gheara de piatră în coliba babei Paraschiva; deci are și ea pîrticica ei de merit în toată afacerea asta. În al doilea rînd, tot avem nevoie de cineva din sat care cunoaște bine locurile și ne poate ajuta la întocmirea itinerarului, la procurarea ambarcației și așa mai departe. Iar în al treilea rînd, mi-e dragă fata, măi băiatule. Pricipi? Mi-e dragă. După ce-ai să-i vezi ochii, nici tu n-ai să-i mai poți refuza nimic.

Mircea, copleșit de argumentația colegului său, fusese nevoit să se supună. Și astfel Radu dovedise încă o dată că avea o mare putere de convingere asupra prietenului și colegului său Mircea.

Așa se face că Marusia fusese acceptată în mica asociație — devenind al treilea membru al ei — și tot astfel se face că, în seara aceea, își minșise pentru prima oară bunicul. Acesta din urmă, ocupat cu repararea unor taliane ce-și cam lărgiseră ochiurile, nu observase că nepoata lui s-a înroșit pînă în virfurile urechilor cînd i-a spus că studenții de la București veniseră în vacanță, să se odihnească, să se plimbe și să pescuiască.

În dimineața aceasta, așadar, cei doi tineri se sculară cu noaptea în cap. Artimon-fiul plecase cu brigada lui spre anumite haramne

asezate prin bălți și la gurile canalelor, locuri cu pește mare și mult, pe care le cunoștea numai el.

— Plasele și cirligele, îi explică Radu lui Mircea, se controlează înainte de răsăritul soarelui.

Se uită dintr-o parte la el să vadă ce efect are documentarea lui temeinică în materie de oameni și locuri din Delta. Dar nu observă nimic pe fața lui Mircea; tânărul părea cu totul absorbit de frumusețea peisajului.

Casa familiei Martiniuc, situată chiar în marginea grindului, pe o ridicătură de pământ, era scăldată în lumina roșiatică a răsăritului. Soarele apărea parcă din fundul bălților acoperite cu plaur și cu stuf, mîngiind caierele pufoase ale papurii și însingurînd ochiurile de apă. O zi nouă începea în împărăția minunată a Deltei, cu vegetația ei luxuriantă și nemăsurata bogăție de pește și păsări.

Bătrînul Artimon Martiniuc continua să-și dreagă plasele, întinse între niște prăjini din curte, iar Marusia îl ajuta, punîndu-i la îndemînă bucățile de sfoară tare și lucioasă de sizal*, pe care pescarul le înnodea cu deosebită îndemînare. Radu îi făcu semn fetei, și aceasta, punînd jos bucățile de sfoară și foarfeca, veni lingă cei doi tineri, în spatele casei:

— Trebuie să întocmim un plan de acțiune, începu Radu după ce se așezară pe niște butuci. Nu putem să pornim prin stuful, așa, la întîmplare.

Mircea tuși, își pipăi cravata și zise:

— M-am gîndit aseară la baba Paraschiva.

— Serios? Îi făcu Radu batjocoritor. Nu par să fie prea atrăgătoare gîndurile tale.

— M-am gîndit, continuă celălalt fără să se tulbure, că dacă am ști unde a găsit ea gheara de piatră, am avea o bază serioasă pentru începerea cercetărilor noastre.

— Foarte logic. Ai un creier genial!

— Lasă-l să vorbească, se supără Marusia. Dacă-l întreprui mereu, n-o să ne putem întocmi planul nici pînă deseară.

Mircea duse mîna la cravată, aruncînd o privire timidă, dar recunoscătoare, fetei.

— Părerea mea este, urmă el, că baba a găsit laba de piatră în ultimii ani ai vieții ei.

Celălți doi îl priviră fără să înțeleagă.

— Da, sînt aproape sigur că așa este. În orice caz, în vara anului 1915 ea n-avea încă laba aceea.

— De unde știi?

— E simplu. În vara aceea Șerban Darvari a fost aici. Din declarațiile tatălui Marusiei rezultă că se interesa de „pasărea de piatră” și că a vizitat-o chiar pe baba Paraschiva, ca să audă din gura ei legenda. Lui Darvari nu i-ar fi scăpat faptul că baba folosește drept miner la toiașul ei o „gheară” de piatră. Darvari era naturalist, și-ar fi dat seama imediat despre ce e vorba.

— Așa este! sări Marusia. Baba Paraschiva îi amenința pe copiii satului cu „gheara”. Toată lumea din sat știa că are, ca miner la baston, o labă de piatră. Chiar dacă n-ar fi vizitat-o pe dofto-

* Textilă din regiunile tropicale (Agava sisalana). Din frunzele ei se extrag fibre folosite la confecționarea unei siori foarte rezistente (n. r.).

roale, Darvari, care întreba mereu de „pasărea de piatră“, ar fi aflat de minerul cu pricina.

— Nu putem fi siguri, obiectă Radu, că în vara anului 1915 baba n-avea încă „ghearele“. Poate că Darvari, vizitînd-o, le văzuse, le examinase, se convinsese că sînt o fosilă calcificată și o întrebase pe babă unde le-a găsit. Apoi, cercetînd prin împrejurimi, descoperise impresiunea-lito a păsării.

— Și asta e posibil, făcu Mircea gînditor, dar e foarte puțin probabil. Dacă ar fi văzut „ghearele“ la baba Paraschiva, i le-ar fi cerut sau i le-ar fi cumpărat ca să le ia cu el la București. „Ghearele“ ar fi constituit o dovadă puternică în sprijinul afirmației sale că ar fi găsit calcarul cu impresiunea unei păsări vechi, necunoscute, o dovadă mult mai puternică decît oul pe care l-a adus cu el. Ai văzut ce spuneau profesorii noștri: *ouă se găsesc multe, dar gheare atît de bine conservate sînt foarte rare*. Apoi, după un ou pietrificat nu se poate afirma cu certitudine că este vorba de o pasăre mezozoică necunoscută, pe cînd în cazul labei calcificate concluziile paleontologilor ajung foarte departe. În sfîrșit, mai este încă ceva: laba de piatră, după însuși expresia profesorului Victor Murgu, este o piesă unică, extrem de prețioasă. Oare Darvari, de a cărui aviditate pentru bani ne-am convins cu prisosință, ar fi lăsat să-i scape din mînă o asemenea comoară? Eu sînt convins că nu. Ar fi luat cu el „ghearele“, a căror valoare nici baba Paraschiva și nici vreun alt locuitor din Carachioi n-o cunoșteau și le-ar fi vîndut pe un preț bun lui George Antim sau vreunui muzeu din străinătate.

Radu se sculă în picioare și se înclină adînc în fața colegului său :

— M-ai convins pe deplin. Logica ta este într-adevăr remarcabilă. Știm deci, aproape sigur, că doftoroaia a găsit „ghearele“ după ce Șerban Darvari fusese pentru ultima oară la Carachioi. Din păcate, concluzia asta nu ne duce prea departe.

— E adevărat. Sîntem datori însă să nu neglijăm nici un amănunt.

Radu dădu din umeri :

— În ceea ce mă privește, sînt pentru fapte, pentru acțiune imediată.

Mircea se întoarse spre Marusia :

— În ce an a murit baba Paraschiva?

Fata se gîndi puțin. Apoi :

— Era după război, în anul acela de secetă.

— În 1946, deci, făcu Mircea gînditor.

Radu izbucni în ris :

— Prin urmare, doftoroaia a găsit laba între 1915 și 1946. Nu cumva crezi că o să izbutim să aflăm deplasările ei de-a lungul a peste treizeci de ani?

— Nu, nu cred asta, făcu Mircea descurajat.

Tăcură o vreme, pe urmă Mircea își pipăi cravata și — privind într-o parte — începu iar :

— Pentru orice eventualitate, trebuie totuși să întrebăm pe locuitorii mai vîrstnici ai satului cam pe unde umbla baba, prin ce locuri își culegea buruienile de leac.

Se întoarse către față :

— Avea vreo barcă?

— Da. La noi toată lumea are. Baba Paraschiva avea o lotcă veche, cîrpăcită și îndopată cu cilji. Oamenii se mirau cum de nu se ineacă.

— Pleca des cu barca ?

— Nu... destul de rar.

— Ne pierdem vremea, zise Radu sculîndu-se de pe buturuga ce-i servea drept scaun. Păreerea mea e că ar trebui mai degrabă să cercetăm deplasările lui Șerban Darvari la ultima lui vizită. Tatăl Marusiei pretindea că-și stabilise un fel de cartier general la ghiolul lui Deli Osman. Acolo s-ar afla o insulă unde își avea haiducul Osman viziuna.

— Cunosce insula, zise Marusia. M-a luat bunicul odată cu el, cînd a plecat să viziteze un prieten de lingă Sfințu Gheorghe. Ghiolul nu e prea mare, să tot aibă vreo trei sute de metri în lungime și ceva mai puțin în lărgime. Insula e o ridicătură de pămînt pietros, chiar în mijlocul ghiolului. Bunicul spunea că Deli Osman își alesese aici refugiul fiindcă putea să vadă la o distanță mare împrejur, astfel ca potera stăpînirii să nu-l surprindă.

— De aici va trebui să începem cercetările noastre. Tu, Marusia, va trebui să ne faci rost să închiriem o barcă.

— Asta e simplu, făcu fata.

— Crezi că bunicul dumițale, zise Mircea pipăindu-și încurcat cravata, s-ar supăra dacă i-aș pune cîteva întrebări ?

— Nu, zîmbi fata. E foarte prietenos și îi sînt dragi tinerii.

Studentul se ridică și o urmă pe fată, care o luase înainte, trecînd în curtea mare din fața casei. Radu, neavînd ce face, se luă și el după ei.

Pe bunic îl găsiră ocupat tot cu dregerea ochiurilor talianului. Timpul se încălzise, și obrazul brun și zbircit, ars de soare și de vînturi, al bătrînului pescar luca de sudoare.

— Îți mai amintești, începu șovăielnic Mircea evitînd să se uite în ochii bătrînului, de baba Paraschiva ?

— Cum nu, rise pescarul. Tot satul nostru n-are nici o sută de gospodării. Ne cunoaștem cu toții între noi. Baba m-a doftoricit și pe mine de cîteva ori. Pe vremea aceea n-aveam dispensar. Cînd se îmbolnăvea careva sau cînd vreo femeie trebuia să nască trimiteam după babă. Venea, șontic-șontic, cîrînd pe umăr traista veche cu buruienii de leac, sprijinindu-se în toiag.

— Tocmai de toiag voiam să vorbesc. Avea, în loc de mîner, un fel de gheare, nu ? o labă de piatră.

— Da. Îmi amintesc. Spre bătrînețe se scrîntise puțin la minte baba. Zicea că sînt ghearele „păsării de piatră“. Speria copiii satului cu ele.

— Nu cumva ți-a spus unde le găsisse ?

Punînd întrebarea asta, Mircea simți cum îi bate inima mai repede. Radu și Marusia rămaseră și ei nemișcați, așteptînd, cu emoție, răspunsul bătrînului pescar. Acesta din urmă, ocupat să strîngă cu dinții unul dintre nodurile ce le făcuse, nu observă cîtă importanță dădeau tinerii întrebării.

După ce strînse bine nodul, scoase o batistă mare, cadrilată și-și șterse fruntea.

— Nu mi-a spus, zise într-un tîrziu. Nu prea era vorbăreată baba. Sau poate că mi-a spus și nu mai țin minte. Nu dădea nimeni atenție vorbelor ei. Era cam țicnită.

— Cînd ai văzut, interveni Radu, pentru prima oară „ghearele“ la toiagul ei ?

Bătrînul se gîndi, apoi spuse :

— Prima oară le-am văzut în ziua în care s-a născut Marusia. Țin minte fiindcă o chemasem pe babă s-o moșească pe mama Marusiei. Doforoaia venise cu toiagul ei și am întrebato ce reprezintă mineurul acela curios. „E gheara păsării de piatră“, mi-a răspuns chicotînd. „Pasărea e în puterea mea. Mă ajută la descîntece și vrăji.“ Nici nu mi-aș fi amintit de toate astea, dar nevastă-mea, fie-i țărîna ușoară, o bătrînă tare cumsecade, dar cam credea în descîntece și vrăjitorii, a rugat-o pe baba Paraschiva să lase toiagul afară, să nu fie gheara păsării blestemată în odaia unde urma să se nască un copil. Baba n-a vrut și a făcut mare tărăboi, amenințînd că pleacă și n-o mai moșește pe noră-mea. Abia am reușit s-o îmbinez cu cîteva pătărele de rachiu... Era scrîntită, baba, la minte.

Mircea se întoarse către Marusia :

— Cînd te-ai născut ?

— La 24 iulie 1940.

— Da, adăugă bunicul. Mi-amintesc că era o zi frumoasă, ca astăzi. Trimisesem încă de dimineață după babă, dar nu era niciăieri de găsit. Parcă intrase în pămînt. Abia spre seară a apărut, în lotca ei veche, venind dînspre japsele de la răsărit.

— Unde mi-ai fost, babo ? am întrebato.

— După nămol, mi-a răspuns și mi-a arătat lotca plină, aproape să se răstoarne, de nămol în care mișunau încă viermușorii negri-roșiațici.

— Nămol ai destul, i-ani spus, pe lîngă sat. Nu era nevoie să pleci cu noaptea în cap și să lipsești toată ziua. Noră-mea stă să nască.

Baba a ris cu gura ei știrbă :

— Pentru vătămăturile pescărești nu e bun orice nămol. Putere de leac are numai acela care se găsește la ghiolul Delî Osman și în care se scaldă „pasărea de piatră“.

Bunicul începu să ridă :

— V-am spus că era cam scrîntită la minte baba. Cu toate acestea, nămolul ei era bun pentru reumatismele noastre. Îi fierbea și-l descînta, pe urmă ne ungea în locurile dureroase, pînă ne trecea vătămătura. Un prieten al meu care lucrează la trustul de valorificarea a stufului a fost anul trecut în concediu la Eforie și mi-a povestit că și acolo se face așa, după sfatul doctorilor.

— Mai puțin descîntecele, nu se putu abține Radu să adauge.

Bătrînul pescar dădu din umeri :

— Nu credea nimeni în descîntecele ei. Poate doar cîteva femei bătrîne. Dar dacă nu era doctor în sat... Și apoi, la moșit era pricepută baba Paraschiva.

După ce spuse acestea, bunicul luă cîteva capete de sfoară între dinți și porni să cerceteze mai departe ochiurile talianului. Tinerii înțeleseseră că bătrînul socotea convorbirea încheiată și-l lăsară în treaba lui.

— Am o propunere, zise Mircea. Să facem o vizită mai minuțioasă colibeii babei Paraschiva. Poate găsim vreun indiciu. Am impresia că prima oară cînd ați fost ați cercetat-o destul de superficial.

— Căutam laba, și... am găsit o...

Mircea înghiți în sec.

— Eu cred că, spuse timid, convorbirea cu moș Arfimon Martiniuc a fost foarte interesantă. Am căpătat câteva puncte de sprijin care mi se par vrednice de luat în seamă.

Porniră spre casa babei. Radu cunoștea acum drumul, așa că o luă înainte. Rămăs în urmă cu Marusia. Mircea își pipăi cravata și — uifindu-se într-o parte — îi explică fetei:

— După părerea mea, convorbirea cu bunicul dumitale ne-a dat unele indicii care au restrins oarecum, în spațiu și timp, sfera cercetărilor noastre.

Și, cum fata se uita la el cam nedumerită, continuă:

— În spațiu, fiindcă știm acum că nu numai Șerban Darvari obișnuia să stea mai mult prin împrejurimile ghiolului Deli Osman, dar și baba Paraschiva. Ea își aducea de acolo nămolul și, cum reumatismul era, din păcate, o boală destul de răspândită printre pescari, este probabil că vizitele ei în regiunea aceasta nu erau de loc rare. Prin urmare, este posibil, dacă nu chiar probabil, că a găsit ghearele de piatră cu prilejul uneia dintre vizitele ei.

Tinărul tuși, își pipăi iar cravata și urmă:

— În timp, fiindcă am aflat că baba își pusese pentru prima oară gheara la toiag în ziua cind te-ai născut dumneata sau poate cu câteva zile înainte. Nu trebuie să cercetăm deplasările babei de-a lungul a peste treizeci de ani, cum credea prietenul nostru Radu, ci numai în a cincea parte a acestui răstimp, adică în ultimii șase ani ai vieții ei, între 1940 și 1946.

— Nici asta nu va fi de loc ușor, zise Marusia.

— Firește că nu, o întări Mircea în părerea ei.

— Totuși, nu înțeleg de ce șase ani. Știm doar că a găsit ghearele puțin înainte de 24 iulie 1940...

— Da, dar trebuie să presupunem că după aceea ea s-a întors mereu la locul unde le găsisse. Nu spunea ea că așa-zisa „pasăre de piatră” e în puterea ei, că o ajută să facă descintece și vrăji? Din câte mi-am dat seama, ea socotea ghearele ca pe un fel de talisman.

Merseră cîțva timp tăcuți. Pe urmă Mircea spuse deodată:

— Eu cred că baba Paraschiva a găsit ghearele de piatră chiar la ghiolul Deli Osman.

Fata îl privi uimită și tinărul crezu că citește o întrebare în ochii de peruzele.

— Credința mea se bazează nu numai pe faptul că ea vizita destul de des regiunea ghiolului, ci pe încă ceva: bunicului dumitale, baba i-a spus că numai nămolul din ghiolul Deli Osman e bun pentru „vătămături pescărești”, fiindcă aici se scaldă așa-zisa „pasăre de piatră”. Oare să fi spus ea asta cu totul întâmplător? Să nu uităm că în momentul cînd a spus-o, ea găsisse ghearele cu pricina și era convinsă că e vorba de laba legendarei păsări. Ea avea toate motivele să creadă că pasărea cea uriașă își face veacul prin locurile unde găsisse ghearele. Or, la puțină vreme după ce s-a întors cu aceste gheare, ea i-a spus bunicului dumitale că „pasărea de piatră” se scaldă în nămolul ghiolului Deli Osman!

Marusia se opri cu gura ușor întredeschisă, și prin ochii ei trecu un fel de lumină. Privind-o pe furiș, Mircea trebui să recunoască faptul că prietenul său Radu nu exagerase de loc descriind-o în termeni foarte elogiși.

— Ce faceți acolo? se auzi, nerăbdător, glasul lui Radu, care ajunsese la coliba dărăpănată a babei. Am vorbit destul pe ziua de azi. Cred că ar trebui, în sfârșit, să întreprindem ceva.

În câteva clipe, cei doi fură lângă el.

— Intrăm tot pe fereastră? întrebă Marusia.

— E cam incomod, făcu Radu. Și murdar. În definitiv, cui aparține acum această capodoperă a arhitecturii preistorice?

Fata privi coliba lăsată într-o rină, cu pereții murdari, din lut galben, și acoperișul de stuf putred, înnegrit de vreme. Dădu din umeri:

— Nu știu. Baba Paraschiya n-are moștenitori. În orice caz, nimeni nu locuiește în coliba asta nenorocită. Se vorbește că sfatul o s-o dărime și o să clădească aici, lângă dispensar, o casă de naștere.

— Atunci să ne folosim de mijloace radicale, zise Radu și, cu o lovitură de picior, dărîmă ușa putredă, fără zăvor și fără broască, ținută numai de două stîngii bătute cruciș în cuie ruginite. Apoi, punind piciorul în prag, ridică mina, își umflă pieptul și strigă cu emfază:

— Năruiască-se palatul de cleștar al nemernicei vrăjitoare sub loviturile de paloș ale viteazului...

În clipa aceasta, făt-frumosul nostru se opri cam speriat, deoarece, pe lângă paloșul cu care dăduse lovitura — adică piciorul lui drept —, țîșniră vreo doi guzgași stîrniți de zgomot și de lumină. Cît despre viteaz, acesta nu-și putu continua tirada, înecat fiind de tusea ce-i fusese provocată de praful gros ce se ridicase cu prilejul prăbușirii ușii.

După ce praful se așază, intrară înăuntru și începură o cercetare minuțioasă a colibei, stîrnind gîndacii ascunși în crăpăturile pereților și păianjenii de prin colțuri. Examinară îndeaproape scaunul rupt al babei și ceanul negru, mîncat de rugină, desfăcură și câteva dintre scindurile putrede ale dușumelei, dar fără să găsească nimic.

Marusia fu prima care renunță:

— Nu mai pot, zise. Mirosul ăsta de mucegai îmi face greață. Vă aștept afară.

Radu se ridică din colțul unde se țirise, se îndreptă din șale și întrebă:

— De fapt, ce căutăm aici?

Mircea se ridică și el:

— Nu trebuie să neglijam...

— Aiureli! făcu celălalt supărat. M-am săturat de igrasie și de șobolani. Hai să ieșim afară.

Mircea vru să-și urmeze colegul, dar se împiedică de ceanul aruncat în mijlocul încăperii și căzu lat.

Afară, cei doi tineri își scoaseră cămășile și le scuturară. Apoi își luară pinzele de păianjen din păr și se spălară la girla din apropiere, sub privirile binevoitoare ale unui cocostîrc, ce stătea într-un picior la nici o sută de metri de mal. Pe urmă se întoarseră lângă colibă, unde-i aștepta Marusia.

— Te-ai rănit, îi zise lui Mircea fata, arătîndu-i o pată mică de sînge ce-i apăruse în podul palmei.

— Da... am căzut... m-am împiedicat de ceanul babei. Probabil că am dat cu mina într-un cui.

— Să nu fi fost ruginit, se neliniști fata, și Mircea își dădu seama că tonul ei îngrijorat îi face plăcere.

— Dispensarul e alături, adăugă ea, arătînd clădirea nouă, albă, cu lemnăria proaspăt vopsită. Trebuie să te dezinfecțezi.

Studentul o urmă. Radu se așeză pe banca din micul parc amenajat în fața dispensarului, să-i aștepte. Soarele se apropia de amiază, și căldura creștea în fiecare clipă.

„O bancă — gîndi studentul ștergîndu-și sudoarea de pe frunte — se instalează sub un copac, la umbră. Dar la Carachioi, lucrurile se întîmplă pe dos.“

Văzînd că ceilalți doi întîrzie la dispensar, Radu se ridică de pe bancă și se apropie de clădire, unde putu să găsească puțină umbră. Se așeză pe dalele de piatră care înconjurau dispensarul ca un fel de trotuar îngust.

Privirea îi căzu pe pietrele albicioase și neregulate care — prinse în ciment — formau temelia clădirii. Deodată tresări și se apropie de una dintre pietre. Pe urmă prietenul nostru Radu Balaban făcu ceva ciudat: scoase briceagul din buzunar și scobi piatra, lăsînd fragmentul extras să-i cadă în palmă. Privi o vreme pietricica din palmă și... fluieră prelung.

Apoi prietenul nostru Radu Balaban făcu ceva și mai ciudat: se lăsă în genunchi și — fără să ia în seamă că-și murdărește pantalonii — porni în patru labe să ocolească dispensarul, cu ochii mereu ațintiți la pietrele fundamentului cimentat, ca un cîine de vînătoare care adulmecă o urmă. Din cînd în cînd se oprea, scobeia cu briceagul una dintre pietre și învelea cu grijă în batistă fragmentul astfel obținut.

Era atît de absorbit în această îndeletnicire, încît nici nu observă că Marusia și Mircea, care avea mina bandajată, se opriseră în pragul dispensarului și-l priveau cu gurile căscate cum apărea, tîrîndu-se în genunchi, pe după colțul clădirii.

— Căldurile... se bilbii Mircea. L-o fi bătut soarele la cap...

Cînd ajunse la scările de la intrare, Radu dădu cu ochii de pantofii Marusiei și ai prietenului său. Atunci sări în picioare și — agîtînd în mină batista cu pietricelele culese — începu să strige:

— Repede! Piatra de moară! Enciclopedia!

Marusia și Mircea nu-l putură urma decît cu mare greutate. Radu avea picioare lungi și niciodată nu fusese mai grăbit ca acum.

Îl găsiră în cameră. Pe pat: valiza lui Mircea cu conținutul răvășit. Pe masă: batista cu pietricelele albicioase, enciclopedia deschisă, și Radu, cu părul vilvoi, aplecat asupra ei.

Marusia se apropie de masă și luă în mină unul dintre obiectele acelea mici de pe batistă, care semănau atît de bine cu niște pietricele albicioase.

— Melci, zise ea. Cochilii de melci.

Radu începu să țopăie prin cameră:

— Melci ! strigă el. Sigur că sînt melci ! Dar ce fel de melci !! Nu mă întrebî ce fel de melci ?

Se opri lingă masă și luă batista în mină, întinzînd-o apoi spre fată :

— Temelia dispensarului vostru e făcută din calcar cu cefalopode, un fel de melci care nu sînt de loc melci, ci amoniți. Sînt strămoși de-ai sepiei, caracatiței și argonautului, care trăiau cu o sută cincizeci de milioane de ani în urmă în niște cochilii ca melcii de azi. Uite, cochiliile astea reproduce întocmai în enciclopedie. Sînt de la un cefalopod numit Crioceras intumescens, iar cea lunguiață e de la un alt cefalopod pe nume Macroscaphites yvani. Sînt cefalopode tîrzii, din mezozoicul cretacic, cînd amoniții, manifestă o tendință accentuată de degenerare, care se arată prin desfișurarea cochiliei.

— Interesant, murmură fata, deși nu înțelegea chiar tot ce spunea tînărul, Foarte interesant.

— Interesant ? strigă Radu. Dar e de-a dreptul excepțional ! Știi ce înseamnă asta ? Că temelia dispensarului vostru e făcută din calcar conținînd animale aproximativ contemporane cu oul lui Darwin, cu ghearele de piatră ale babei Paraschiva și cu pasărea pe care o căutam cu atîta înverșunare.

Era foarte agitat și alerga prin cameră ca un leu în cușcă. Subit se repezi afară pe ușă strigînd :

— Moș Artimon ! Moș Artimon !

Se opri în fața bătrînului pescar, care se așezase pe prispă, la umbră, să-și fumeze luleaua :

— Moș Artimon, cine a făcut dispensarul ? Cînd a fost construit și de unde s-au adus materialele ?

Bătrînul s-a gîndit numai cît a pufăit de două ori din lulea. Pe urmă zise :

— Dispensarul s-a făcut prin autoimpunere acum patru ani. Fiecare locuitor al satului a dat o sumă de bani și a muncit voluntar la construcție. Planurile au venit de la regiune, de la Galați, iar zidarii am adus de la Tulcea. Și eu am fost ales în comitetul cetățenesc, împreună cu deputatul nostru...

— Materialele, îl intrerupse Radu nerăbdător, de unde ați luat materialele de construcție ?

— Cărămizile...

— Moș Artimon, iartă-mă că te intrerup mereu, dar pe mine nu mă interesează cărămizile. Și nici cimentul, cheresteaua, tabla de acoperiș sau geamurile. Pe mine mă interesează piatra de la temelie. Piatra cea albicioasă, pe care ați prins-o în ciment, de unde ați luat-o ?

Marusia și cu Mircea, care ieșiseră și ei pe prispă, așteptau cu sufletul la gură răspunsul bătrînului, așa cum așteptaseră, cîteva ceasuri mai devreme, să afle unde găsise baba Paraschiva ghearele de piatră.

Bătrînul pescar zîmbi cu satisfacție, de parcă și-ar fi adus aminte de ceva foarte plăcut.

— La început, zise, am vrut să facem temelia din ciment, așa cum scria în planurile venite de la Galați. Dar apoi, sfătuiți de to-

varășul inginer de la regiune, am căutat resurse locale. Am găsit pietrele acelea, și astfel am făcut economii la bani și am putut termina mai devreme dispensarul.

Radu își înfipse unghiile în palmă de nerăbdare. Dar nu lăsă să se observe nimic.

— Resurse locale? întrebă cu voce liniștită. Resursele locale sînt, desigur, mai ieftine. Și unde ați găsit aceste resurse?

— La Dealul Babeței. Este acolo piatră pentru zece dispensare, nu pentru unul. Ne-am adunat mai mulți gospodari din sat și am făcut cîteva drumuri. Ne-am întors cu lotcile pline de piatră, cită încăpea. A treia zi după ce începusem căratul, inginerul ne-a spus să ne oprim, că și așa am adus prea multă.

— Cam pe unde se află Dealul Babeței?

— La o zvirlițură de băț de ghiolul Deli Osman...

Ținărul respiră o dată adînc. În spatele bătrînului, pe prispă, Marusia și cu Mircea simțiră și ei o mare ușurare, parcă li se luase o piatră de pe inimă...

În după-amiază acelei zile, Radu — care în timpul mesei nu vorbise mai de loc — ținu o mică prelegere în stilul său colorat și... presărat cu argumente puternice:

— Cred că nu exagerez apreciînd că bilanțul primei noastre zile de cercetări este pozitiv. Am stabilit mai multe puncte de reper care pot constitui o bază serioasă de plecare. Primo: cînd a găsit oul pietrificat și impresiunea-lito a păsării primitive, Șerban Darvari a zăbovit foarte mult la ghiolul Deli Osman. Secundo: în perioada cînd a găsit ghearele de piatră, ca de altfel și mai tîrziu, baba Paraschiva se ducea des la ghiolul Deli Osman, de unde aducea nămol pentru tratamentul reumatismului; în afară de aceasta, ea a declarat că „pasărea de piatră” se scaldă în acel ghiol. Tertio: la Dealul Babeței se află calcaruri cu amoniți din perioada cretacică, deci cu fosile ale unor animale aproximativ contemporane cu pasărea noastră; de menționat că din declarațiile lui Darvari reiese că această pasăre este ea însăși imprimată pe un calcar și că Dealul Babeței se găsește foarte aproape de ghiolul Deli Osman.

Radu se ridică în picioare și se înclină în toate părțile, ca și cînd ar fi avut în fața sa un numeros auditoriu așezat în amfiteatru. Apoi încheie:

— Ergo*: toate drumurile nu duc la Roma, cum greșit s-a crezut vreme de două milenii și jumătate, ci la ghiolul Deli Osman.

Din nou se înclină, după care se așeză la loc. Marusia rîse sincer, iar Mircea aplaudă din toate puterile, ca la un spectacol deosebit de amuzant, unde actorii dau dovadă de mult talent.

După cîteva clipe însă, Radu era din nou în picioare și se plimba, cu minile în buzunare, prin cameră. Apoi se opri în fața celor doi și spuse:

— Miine dimineață plecăm la ghiolul Deli Osman.

* Prin urmare, în concluzie (n. r.).

unde facem cunoștință cu moș Maxim, care se dovedește a fi un ingenios pescar și neîntrecut povestitor de întâmplări de demult

Moș Maxim avea cam aceeași vîrstă cu bătrînul Artimon Martiniuc. Și nu numai la vîrstă, dar și la înfățișare se asemănau cei doi pescari : erau înalți, cu bărbile dese, deasupra cărora se vedeau obrazuri arse de soare și bătute de vînt, și cu trupuri vinjoase, ce păreau să dezmintă faptul că de la naștera lor cursese cam multă apă pe canalele ce dădeau spre mare.

Într-o singură privință moș Maxim se deosebea cu totul de prietenul său Artimon Martiniuc : pe cînd acesta din urmă era mai mult tăcut și nu vorbea decît atunci cînd era neapărat necesar sau cînd niște tineri ca Mircea Vornicu și Radu Balaban îl sîciau cu felurite întrebări, lui moș Maxim îi turuia gura fără încetare. Spunea vrute și nevrute, povestea tot felul de întâmplări de la pescuit sau din tinerețea lui și știa o grămadă de basme cu care fermeca pe copiii satului, mai ales în serile lungi de iarnă.

Gurile rele din Carachioi pretindeau că nimeni nu l-a văzut vreodată tăcînd din gură mai mult de cinci minute în șir, iar răposata Pelaghia, nevasta lui, obișnuia să glumească zicînd despre el că vorbește și noaptea, în somn...

Să ne jerte cititorul că ne ocupăm atît de mult de moș Maxim, care, în definitiv, n-are nimic deosebit în firea lui ; așa sînt bătrîni : unii tăcuți, alții vorbăreți. Dacă l-am descris așa de amănunțit, arătîndu-i totodată meteahna, am făcut-o fiindcă acest bătrîn vorbăreț a avut — după cum se va vedea mai departe — un rol destul de însemnat în desfășurarea ciudatelor întâmplări de la Carachioi și de la ghiolul Deli Osman.

Încă în aceeași după-amiază în care prietenul nostru Radu Balaban a descoperit calcarul cu amoniți la temeliea dispensarului nou din Carachioi și a ținut discursul în care a rostit numărul argumentelor pe latinește și a pus înainte de concluzie cuvîntul — tot latinesc — ergo, Marusia a plecat în sat să caute o lotcă. Sfătuită de bunicul ei, s-a dus acasă la moș Maxim și l-a întrebat dacă vrea să-i ducă, a doua zi în zori, pe cei doi tineri bucureșteni la ghiolul Deli Osman. Moș Maxim s-a arătat bucuros și nici măcar nu s-a tocmît la preț ; iar autorul acestor rînduri crede că nu greșește cînd presupune că bătrînul se grăbise să accepte fiindcă vedea în cei doi tineri niște ascultători docili ai povestirilor sale despre crape de sute de kilograme și despre pelicani dresați să-și golească gușa de sub cioc, plină de pește, drept în barca pescarului. Fiindcă moș Maxim avea experiență și știa că bucureștenii veniți în regiunea Deltei ascultă cu plăcere povestiri pescărești.

În zorii zilei următoare, deci, porniră toți trei în lotca smolită pe care Moș Maxim o împingea cu lovituri rare și puternice de vislă.

Marusia mai rămase o vreme pe mal, fluturându-și baticul, pînă ce luntrea, luînd un col al canalului, se pierdu printre stufărișuri.

Soarele nu răsărise încă, dar Delta se trezea, încetul cu încetul, la viață. Lotca lui moș Maxim stîrnea uneori cite un cîrd de rațe, care se ridicau speriate din pădurea de trestii și se pierdeau în zbor grabnic, prin văzduhul ce începuse a se lumina. Din păpușiuri începură să răzbată țipetele lișițelor și rațelor sălbatice, care se amestecau cu fișititul greoi al cite unui stîrc și cu fișititul vintului de dimineată prin stuful înalt și peste pămătufurile trestiiilor. În coloritul aprins al primelor raze de soare, Delta se însuflețea, făcîndu-și auzite miile de glasuri ciudate.

Pentru moș Maxim însă, toate acestea erau lucruri de mult cunoscut și nu-l puteau opri să vorbească fără încetare. Povestii mai întii citeva întîmplări de pe vremea cînd făcea armata. Apoi, cum a cunoscut-o pe răposata Pelaghia și cum a luat-o de nevastă. Pe urmă, de un proces pe care l-a avut la tribunalul din Tulcea — să tot fie vreo patruzeci de ani de atunci — și în care avusese nenorocirea să fie apărat de un avocat bilbiit.

— Barcagiul nostru are un debit verbal remarcabil, șopti Mircea lui Radu.

Acesta dădu din cap afirmativ.

Bătrînul guraliv începu apoi să povestească despre soiurile de pește pe care le prinzi numai noaptea, dacă faci un foc mare pe malul apei, și despre soiurile care se prind în zilele cu ploaie, cînd peștele iese la suprafață să vadă de unde vin picăturile care tulbură apa...

— Știi la ce m-am gîndit? șopti Radu. Dacă tot sintem nevoiți să ascultăm flecăreala bătrînului, măcar să ne vorbească de ceea ce ne interesează în momentul de față.

— Da, făcu Mircea. Poate aflăm ceva interesant.

Cu răbdare îngerească, Radu ascultă pînă la sfîrșit povestea peștilor care cad victimă curiozității lor și-l întrebă pe moș Maxim:

— L-ai cunoscut pe Șerban Darvari? Un naturalist din București, care în urmă cu vreo cincizeci de ani venea mereu la Carachioi.

Bătrînul pescar se luminează la față. Nimic nu-i făcea mai mare plăcere decît să vorbească atunci cînd i se cereau lămuriri despre vreun om sau vreo întîmplare de demult.

— L-am cunoscut, l-am cunoscut chiar foarte bine. Umbla după păsări să le împăieze și după tot felul de gingăanii. De obicei, îl conducea Artimon, fiul mai mare al lui Martiniuc. Dar de citeva ori l-am dus și eu.

Scuipă în palme și apucă vislele cu nădejde.

— Uffîma oară, continuă el, l-am văzut în seara cînd se declarase războiul. Era în 1916. A bătut la ușa casei și mi-a cerut să iau lotca și să plec cu el chiar în noaptea aceea. N-am putut, fiindcă îmi venise ordin de chemare la armată...

În timp ce bătrînul pescar vorbea, Mircea devenise deodată atent. La un moment dat sări în sus, făcînd să se clatine îngrijorător barca. Deschise valiza cu „pietre de moară“, pe care refuzase s-o lase la

Carachiol, și începu să caute printre rufele și cărțile răvășite. Găsi, în sfârșit, ce căuta : carnetul de notițe. îl deschise și-l răsfoi cu înfrigurare. După aceea strigă :

— Imposibil ! România a intrat în război la 28 august 1916. „Northern Star“ s-a scufundat în noaptea de 24 spre 25 august a aceluiași an. Cu alte cuvinte, în seara când dumneata pretinzi că ai fi vorbit cu Șerban Darvari, acesta era mort de câteva zile !

— Foarte logic, rîse Radu.

Moș Maxim se opri din vislit și privea, cu ochii mari de neșpusă mirare, la cei doi tineri. Nu înțelesese chiar tot ce spusese Mircea, mai ales cuvintele acelea „Northern Star“, care sunau atât de ciudat. Dar atîta pricepuse : că tinerii nu-l credeau. Și acest lucru fu în măsură să-l amărăscă tare pe moș Maxim, care ținea, mai mult ca la orice, să fie crezut. Puse iar mîna pe visle și, clătîindu-și barba deasă și sură, zise cu amărăciune :

— Nu mă credeți, dar eu l-am văzut cu ochii mei și l-am auzit cu urechile mele. Așa cum vă văd și cum vă aud pe dumneavoastră acum.

— Eu te cred, moș Maxime, căută Radu să-l îmbuneze. Probabil doar că te înșeli asupra datei. Aceasta nu se putea întîmpla la 28 august fiindcă la data aceea naturalistul nostru zăcea pe fundul mării, mîncat de peștii pe care dumneata îi prinzi cu metode atât de originale. Vasul pe care se afla s-a ciocnit de o mîză și s-a scufundat, nu departe de aici, cam prin dreptul farului Sfîntu Gheorghe.

Bătrînul clătîină iar capul și — privind drept în fața lui spre norii alburii care se fugăreau pe cer — vorbi rar și accentuînd cite un cuvînt, cam așa cum vorbești unor copii care n-au încă experiență :

— În ziua aceea, venise un flăcău de la Caraorman cu vestea că se declarase războiul. Pe atunci n-aveam în sat nici telefon și nici telegraf. Primarul ne-a adunat cu toba în piața satului și ne-a spus că va trebui să plecăm la armată, să ne facem datoria. În aceeași seară a venit domnul acela de la București și mi-a spus să iau lotca și să plec cu el.

— Unde voia să-l duci ? întrebă Radu.

— La ghiolul Deli Osman.

Cei doi tineri se priviră semnificativ.

— I-am spus, continuă bătrînul pe același ton, că nu pot să-l duc, fiindcă noaptea la ghiolul Deli Osman, bîntuie „pasărea de piatră“, care atacă omul și-l doboară. Atunci mi-a oferit bani, bani mulți. Eu tot n-am vrut să merg. Mi-era frică de „pasărea de piatră“. Iar a doua zi dimineața, împreună cu ceilalți tineri din sat, trebuia să plecăm la Tulcea, la armată. Începuse războiul și pentru dezertori se dădeau pedepse grele. Așa a pățit unul din Agighiol care fugise...

— Șerban Darvari, îl întrepruse Radu, ce și-a mai spus în noaptea aceea ?

— Nimic. Era furios și a plecat trîntind ușa. Eu cred că a plecat singur la ghiol, fiindcă a doua zi dimineața, cînd m-am sculat, am observat că-mi dispăruse lotca. Nu era mare pagubă, că tot nu

mai aveam ce face cu ea. Nu pleacă nimeni la război cu lotca în spinare.

— De unde știi că a luat-o Darvari?

— Eu așa cred. De la noi din sat n-avea cine. Toată lumea are lotcă la noi. Singură nu putea să plece. În noaptea aceea nu era pic de vânt și o prăpionisem bine. Numai un om putea s-o dezlege.

Radu se întoarse către Mircea:

— Toată povestea asta e foarte ciudată. George Antim, care a cercetat chestiunea la câteva zile după plecarea lui Darvari, era convins că acesta se îmbarcase pe „Northern Star”.

— Și ziarele vremii, făcu Mircea pipăindu-și cravata, arătau același lucru. Am văzut cu ochii mei un articol din „Curierul Dobrogei” în care se spunea că Darvari era pe bord în drum spre Londra și în care era deplinsă moartea lui. Mai mult decât asta, articolul arăta că plecarea lui în Anglia are un caracter confidențial și că naturalistul duce cu el „materiale prețioase”.

— Mă întreb, zise Radu încet ca să nu-l audă moș Maxim, dacă bătrînul minte cu bună-știință sau face numai o confuzie de date.

— Poate nici una, nici alta, făcu Mircea gînditor.

— Cum așa?!

— Poate că spune adevărul... poate că la 28 august 1916 Șerban Darvari trăia...

Radu își flutură mina la timplă:

— Mi se pare că te-ai fîcniț și tu. Probabil din cauza cercetărilor tale cu privire la baba Paraschiva. Am face mai bine să nu mai ascultăm balivernele moșului. L-am tocmit să ne ducă la ghiolul Deli Osman, nu să ne vindă gogoși.

Mircea nu răspunse.

Între timp, moș Maxim — căruia îi trecuse supărarea pentru faptul că tinerii bucureșteni puneau la îndoială întîlnirea lui cu Darvari din noaptea declarării războiului — reluase ritmul viguros în vislît și în... povestit. Tocmai arăta cum un prieten al său de la Dunavățu — care acum e combainer la trustul de valorificare a stufului — pescuia cu ajutorul unor cormorani pe care-i ținea prinși cu sfoară de barcă; cormoranul căuta peștele, îl prindea în cioc și atunci prietenul lui moș Maxim trăgea sfoara ce strîngea un inel în jurul gîtului păsării, împiedicînd-o să-și înghită prada; ingeniosul pescar de la Dunavățu scotea apoi peștele din gura cormoranului și-l arunca în lotcă...

Răbdător, Mircea așteptă ca bătrînul să termine povestea despre prietenul de la Dunavățu, apoi, aruncînd, pe furis, o privire jenată către Radu întrebă:

— Ce te face să crezi, moș Maxime, că „pasărea de piatră” se aținea la ghiolul Deli Osman? De ce tocmai acolo și nu în altă parte?

Bătrînul ocoli cu îndeminare o insulă de plaur, scutură vîsla de care se prinsese un mînunchi de iarba broaștei*, apoi spuse simplu:

— Eu acolo am văzut-o.

(Continuare în numărul viitor)

* Mică plantă acvatică cu flori albe (Hydrocharis morsusraeae) (n. r.).

C H I M I E

84 = Luminal

ORIZONTAL:

- 1) Praf de cretă amestecat cu ulei de in — Varietate de cărbune;
- 2) Amestec omogen compus din două sau mai multe substanțe, din care una este de obicei lichidă (pl.) — Un teu și un cerc;
- 3) Comună în Franța — Prefix chimic cu semnificația de „contra” — Gaz galben-verzui, înăbușitor, iritant și toxic;
- 4) Bioxid de siliciu hidratat folosit ca piatră semiprețioasă (pl.) — Arabii din nord-vestul Africii;
- 5) A se... depune (fig.) — Acid... care se găsește pînă și în furnicare;
- 6) Din ele se extrag cărbunii — Substanță solidă, cenușie care se prepară prin încălzirea varului cu praf de cocs într-un cuptor electric și care cu apa dă acetilena;
- 7) Tîrg în Abisinia — Combinat cu ra-

dicalul SO_3H ; 8) Loc nesfîrşit! — Substanţă produsă în stomac care, în timpul digestiei, transformă proteinele în peptone; 9) Substanţă ce se extrage din grăsimi întrebuiţată la fabricarea luminărilor — Simbolul germaniului; 10) Gustul acizilor — Compuşi organici obţinuţi şi din alcool folosiţi ca dizolvanţi în parfumerie, iar unul din aceştia (etilic) ca anestezic; 11) Simbolul singurului metal lichid la temperatura ordinară — Pronume posesiv — Institutul de mecanică aplicată; 12) A îndrăgi — Lichid incolor, fără miros, fără gust, cu punctul de fierbere la 100° la presiunea normală — Marcă de motocicletă; 13) Compuşi organici derivaţi ai amoniacului — Acid incolor care descompune toate metalele obişnuite şi are numeroase aplicaţi în industrie; 14) Masă plastică întrebuiţată ca izolanţ în electrotehnică etc. — Se şterg cu neofalină.

VERTICAL:

1) Oxid de calciu obţinut prin arderea calcarului ce se prezintă sub formă de bulgări (formulă) — Radicalul ipotetic al alcoolului amilic — Substanţă extrasă din stomacul animalelor tinere (vişei, iezi) ce conţine un ferment care produce coagularea laptelui; 2) Alchimist grec din Panopolis care foloseşte pentru prima dată cuvîntul „chimie” în vocabularul său — Material elastic folosit şi în clasă; 3) Sint — Acoperă corpul păsărilor — Simbolul tanantului — Nume englezesc sau localitate în India; 4) Fluorosilicaţi de aluminiu natură care în stare pură au culoarea galbenă şi sînt pietre preţioase — Substanţă căreia se datoreşte „legarea” marmeladei şi a dulceţei; 5) Nume feminin — După apusul soarelui — Dinsul; 6) Rotaşii — Metal bun conducător de căldură şi electricitate; 7) Onomatopeea leagănelui — Nu sînt veritabili — Varietate cristalină transparentă de calcit folosit la confecţionarea prismelor polarizatoare pentru instrumente optice; 8) Curie! — Alcaloid conţinut în opiu folosit în medicină ca narcotic (pl.) — Redresoare dublă; 9) Săruri acide ale acidului carbonic folosite în industria chimică — Operă (abr.); 10) E folosită în chimie pentru sintetizarea anumitor substanţe — A produce radiaţii care se pot propaga în mediul înconjurător; 11) Fierbinte (fem.) — Formă naturală alotropică a cărbunelui; 12) Acid în stare solidă, alb, cristalizat, folosit ca antiseptic — Numărul de valenţe al aluminiului — Bolduri.

Cuvinte mai puţin cunoscute: Oz-lme.

*Alo...
nu uita
biletul
la*

LOTO CENTRAL

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic Casa Științei „I. V. Stalin”
sub com. nr. 91195

Abonamentele la revista „Știință și Tehnică” și la colecția de „Povestiri științifico-fantastice” se primesc pînă cel mai tîrziu în ziua de 23 a lunii, cu deservirea în a doua lună următoare.

Abonamentele se primesc de către difuzorii de presă din întreprinderi, instituții și de la sate, secțiile de difuzare a presei, precum și de către factorii și oficiile poștale.

APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ - PRETUL 1 LEU